

I.Зыубзыху тхыгъэ

Зэрылажъэ программэр зэхэлъхъащ мы къэкIуэну нормативнэ тхыгъэхэр и лъабжъэу:

1. Урысей Федерацэм, Къэбэрдей-Балъкъэр республикэм цIыхубэм щIэныгъэ егъэгъуэтынымкIэ дыгъэгъазэм и пщыкIутIым 2012гъэм къищта Законхэмрэ Концепцэхэмрэ №273-ФЗ, «ЕджэныгъэмкIэ щIэныгъэмкIэ Урысей федерацэм и закон»
2. Федеральнэ государственнэ стандартыр, егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр республикэм и министерствэм жэпуэгъуэм и хым 2009 гъ. къищта Базиснэ учебнэ план № 373 (зэхъуэкIыныгъэ хэлъу щэкIуэгъуэм и тIощIрэ хым 2010гъэм, фокIадэм и тIощIрэ тIу 2011гъэм дыгъэгъазэм и пщыкIуий 2012 гъэм (п.19.5))
- 3.Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр республикэм и министерствэм къыгъэлъэгъуа пособиэхэр, предметымкIэ зэхэлъхъа типовойкIэ дызэджэ учебнэ программэм зэхигъэува зэрылажъэ программэм теухуа положенэм япкъ иткIэ.
- 4.Тэрч къалэ дэт курыт еджапIэ №2 2022-2023 гъэ еджэгъуэм зэхигъэува учебнэ планым ипкъ иткIэ.
- 5.Программэр зэхэгъэуващ «АдыгъэбзэмкIэ программэхэр»
Авторхэр: Джаурджий Хь.З., Къэмбэчокъуэ I.M. Налшык. 2010 гъэм къыщыдэкIам тету.

Етхуанэ классым адыгъэбзэм и программэр джыным сыхьэт 68-рэ хухах.

Рабочэ программэр гъэзэщIэн папщIэ къэгъэсэбэпынхъэ учебно- методическэ комплектыр:

- 1.Джаурджий Хь.З. Адыгъэбзэ. 5 класс Налшык, 2020гъ.
- 2.Танащ Т.М. Зэрылажъэ тетрадь Налшык, 2015гъ.
3. Табыщ М. А. Къэбэрдей-шэрджэсыбзэмрэ литературэмрэ Къэбэрдей- Балъкъэрым и курыт еджапIэхэм зэрыщегъэджын хуейм и методическэ чэнджэщхэр 2018 -2019 гъэ еджэгъуэм.

ЕджапIэм и къалэн нэхъыщхьэр щIэблэм щIэныгъэ куурэ есэныгъэ быдэрэ етынырщ, ягъуэта щIэныгъэмрэ есэныгъэмрэ хуей щыхъум къагъэсэбэпыфыным хуэгъэхъзырынырщ. Абы и лъэныкъуэкIэ анэдэлъхубзэр егъэджыным и къалэныр мылътэщ. ЕджакIуэм и дуней еплътыкIэр, цIыхухэм я зэхушытыкIэр псом япэу къызэраIуатэр езым къыдалъхуа бзэрщ.

Мурадыр:

- я анэдэлъхубзэр тыншу, шэрыуэу ягъэбзэрэбзэфу егъэсэнным хущIэкъун;
- щыуагъэншэу тхэнымкIэ орфографием теухуа правилэ зрагъэщIахэр къагъэсэбэпыфу егъэсэн;
- бзэм хуащI пщIэр нэхъ лъагэ щIынымкIэ адыгэ лъэпкъым къадекIуэкI хабзэ дахэхэр къэгъэсэбэпын.

Къалэнхэр:

- адыгъэбзэм хуаIэ лъагъуныгъэр нэхъ куу щIын; бзэм и мыхъэнэ нэхъыщхьэр урипсэлъфын къудейуэ зэрыщымытым гу лъегъэтэн;
- фонетикэм, лексикэм, псалъэухахэм, псалъэ зэпхахэм теухуауэ яIэ щIэныгъэр нэхъ куу щIын;
- правилэ зрагъэщIахэр тхыгъэм къыщагъэсэбэпыфу есэным гулътэ хуэщIын;
- еджакIуэхэм я бзэм зегъэужьын, я словарнэ запасым хэгъэхъуэн. тэмэму псэлъэнымкIи, тхэнымкIи, къеджэнымкIи еджакIуэхэм яIэ есэныгъэр егъэфIэкIуэн;
- я бзэр тэмэму яухуэфу, дэтхэнэ псалъэри егупсысауэ къагъэсэбэпыфу егъэсэн;
- еджакIуэхэм етын фонетикэм, морфологиим,синтаксисым,псалъэ къэхъукIэм, пунктуацэм ехьэлIауэ щIэныгъэ пыухыкIахэр;

- еджаклуэхэм я логическэ гупсысэклэм зиужынымклэ дэлэпыктуэгъу хууныр.

Адыгэбзэр егъэджыныр кыызгъэпэщыпхъэщ компетентностнэ (лъэкIыныгъэхэм зезыгъэужь) бгъэдыхьэклэм тету. Абы тещIыхъауэ етхуанэ классым зыщажь:

- коммуникативнэ (зэрызэгурылуэ, зэрызэпыщIа) компетенцэхэм;
- лингвистическэ (бзэщIэныгъэ) компетенцэхэм;
- культуроведческэ компетенцэхэм;

Етхуанэ классым щеджэ еджаклуэхэм адыгэбзэмклэ ягъэзэщIапхъэ лэжыгъэхэр, я зэфIэкIхэр, щIэныгъэр егъэфIэклэуэнымклэ ахэр зыхуэунэтIахэр (компетенцэ елытауэ)

ЩIэныгъэм и фIаггыр кызыгъэлъагъуэ унэтIыныгъэхэр:

- предметымклэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (предметные компетенции);
- гъащIэм, цIыхухэм яхэтынымклэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (социальные компетенции);
- культурэ куэдым хэзэгъэнымклэ, ар зыхащIэнымклэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (поликультурные компетенции);
- информацэ зэхуэхъэсыным, абы и кыэгъэсэбэпыклэм ехъэлIауэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (информационные компетенции);
- гъэсэныгъэ елытауэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (общекультурн компетенции).

Етхуанэ классым щадж темэхэм кыдэклэуэ еджаклуэхэм академическэ грамматикэм и Iыхъэ куэдыр нэхъ куууэ ядж, абы кыхэкIыу Iэмал имыIэу езыр-езыру ялэжхэр, творческэ проектхэр, бзэм теухуа кыэхутэныгъэхэр нэхъыбэу хэгъэхъапхъэщ.

II. Еджаклуэхэм яхузэфлэклын, ящлэн хуейуэ кыигъэувхэр

Къэгъэлъэгъуа мурадхэр зылэрыгъэхьа мэхьу еджаклуэм езым еджэныгъэм хуилэ щытыклэр, зыхуигъэувыж къалэныр, ар кызэргурылуэр, езым и луэхуеплъыклэр (*метапредметные универсальные учебные действия*):

Личностнэ есэныгъэхэр:

- бзэр лъэпкъым и тхыдэр, культурэр, хабзэр кызызэцлэзыкыуэ лэмалу зэрыщытыр къагурылуэн, ар щымылэмэ, лъэпкъри зэрыщымылэнур;
- анэдэльхубзэм пщлэ хуащлу, я напщлэ телъу егъэсэн, бзэм и къабзагъыр зэрахъумэным хуцлэкыуу щытын;
- я гупсысэр хуиту къалуэтэфу, бзэм и лэмал псори къагъэсэбэпыфу.

Метапредметнэ есэныгъэхэр:

- жьэрылуатэбзэмрэ тхыбзэмрэ зэхьагъэклыфу абы и мыхьэнэр нэсу къагурылуэу;
- еджэклэ ллэужьыгъуэ псоми къеджэфу;
- зыхуей информацэр къалъыхьуэрэ нэхьыщхьэр кыхыхыфу;
- интернетым, псалъалэхэрм, справочникхэм ирилэжэфу;
- анализ ищлу, егупсысауэ зэпкърихыфу;
- зэджа е зэхиха текст зэпкърихыфу, зэгъзэхуауэ кыллуэтэжыфу;
- жьаклуэу и гупсысэр кыллуэтэфу;
- и речым орфоэпическэ, лексическэ, грамматическэ, стилистическэ нормэхэр кыщицгъэсэбэпу;
- жьаклуэу, зэгъэклуауэ утыкум кыщыпсэлъэн.

Предметнэ есэныгъэхэр.

- бзэм и къалэн нэхьыщхьэхэр яцлэу, бзэм лъэпкъым и тхыдэмрэ и хабзэмрэ епхауэ зэрыщытыр;
- фонетикэм, лексикэм, псалъэухахэм, псалъэ зэпхахэм теухуауэ ялэ щлэныгъэр нэхь куу щлын;
- правилэ зрагъэщлэхэр тхыгъэм кыщагъэсэбэпыфу есэным гулъытэ хуэщлын;
- еджаклуэхэм я бзэм зегъэужьын, я словарнэ запасым хэгъэхьуэн. тэмэму псэлъэнымкли, тхэнымкли, къеджэнымкли еджаклуэхэм ялэ есэныгъэр егъэфлэклуэн;
- я бзэр тэмэму яухуэфу, дэтхэнэ псалъэри егупсысауэ къагъэсэбэпыфу егъэсэн;
- еджаклуэхэметын фонетикэм, морфологиэм, синтаксисым, псалъэ къэхьуклэм, пунктуацэм ехьэллауэ щлэныгъэ пыухыклэхэр; еджаклуэхэм я логическэ гупсысэклэм зиужьынымклэ дэлэпыкыуэгъу хьуныр

синтаксисымрэ пунктуацэмклэ:

- яджа псалъэуха ллэужьыгъуэхэм хуэдэ кызызэрыклуэуи зэхэлъуи зэхэлъхьэн, ахэр тхыгъэм щызэхаклыхыфын;
- псалъэухам и пкъыгъуэ нэхьыщхьэхэмрэ етлуанэхэмрэ тхыгъэм щызэхэгъэклын;
- псалъэуха кызызэрыклуэхэм я клэм, зэхэлъхэр зэрызэхэт лыхьэхэм я кум нагъыщэхэр тэмэму щыгъэувын;
- псалъэ зэлъэпкъэгъухэр нагъыщэкли къэпсэлъыклэкли зэклэ лыхьын;
- псалъэ занщлэм нагъыщэхэр щыгъэувын;
- синтаксическэ зэпкърыхыныгъэ щлын;

фонетикэмрэ графикэмклэ, орфографиэмклэ:

- тхыгъэм бзэм и макъхэр кызырэщыгъэлъэгъуар зэхэгъэкIын (зы макъ, макъитI къэзыгъэлъагъуэ хьэрфхэр);
- макъзешэ э къапсэлъу хьэрф а щатхыр орфографиемкIэ зэгъэшIэн; зэзыпх ы-р тхын, ар зыхэтым къеджэн; псалъэр фонетическэ зэпкърыхыныгъэ щIын; псалъалъэхэр (орфографиемкIэ псалъалъэхэри) къэгъэсэбэпын;

лексикэмкIэ:

- зыхуей псалъэхэм къаIуатэ мыхьэнэр гъэбелджылын (толковать щIын);
- зыубзыху псалъалъэр къэгъэсэбэпын;
- къаIуатэ мыхьэнэ елытауэ (омонимхэр, синонимхэр, антонимхэр) псалъэхэр зэхэгъэкIын;

псалъэ къэхьукIэмрэ орфографиемкIэ:

- псалъэр зэхьукIа щыхьумрэ псалъэщIэ кыщыхьумрэ зэхэгъэкIын;
- псалъэр зэрызэхэт мыхьэнэ зиIэ IыхьэхэмкIэ хузэпкърыхын;
- префиксхэмрэ суффиксхэмрэ зэм псалъэр зэхьукIа зэрыхьу Iыхьэу кыщыкIуэмрэ зэми псалъэщIэ кызырэыхьу щIыкIэу кыщыкIуэмрэ зэхэгъэкIын;
- псалъэпкъым хыхьэ аффиксхэмрэ хэмыхьэхэмрэ зэхэгъэкIын;
- префикс зы-, зэ- щатхыр;

морфологиемрэ орфографиемрэкIэ:

- щыIэцIэмрэ ар зыгъэбелджылы псалъэмрэ падежрэ бжыгъэкIэ щызэкIур тхыгъэм щызэхэгъэкIын;
- склоненэ щыкIитIыр тыншу къэгъэсэбэпын;
- определительнэ щыIэцIэ зэпыту тхэхэмрэ (*унэбжэ*) псалъэпкъ зэхыхьэу. къэхьуа щыIэцIэ зэхэлъэхэмрэ (*псынащхьэ*) зэхэмыгъэгъуэщэн;
- щыIэцIэ синонимхэр я бзэм кыщагъэсэбэпын;
- плъыфэцIэхэм я зэгъэпщэныгъэ степенхэр къэгъэлъэгъуэн;
- плъыфэцIэ-синонимхэр бзэм кыщыхьын;
- предметым и щытыкIэ зэхуэмыдэхэр плъыфэцIэ зэмылIэ-ужьыгъуэхэмкIэ къэгъэлъэгъуэн;
- зэпэщIэуэ мыхьэнэ зиIэ плъыфэцIэхэр псалъэухам хэту къэхьын;
- зы зэманым ит глаголыр нэгъуэщI зэманым игъэувэн;
- зи щхьэ хушът псалъэ лъэпкъыгъуэхэм (щыIэцIэмрэ плъыфэцIэмрэ) суффикс, префикс зэмылIэужьыгъуэхэр къагъэсэбэпурэ зы псалъэм и мыхьэнэм зрагъэхьуэжын (псалъэщIэ кыитегъэкIын);
- определительнэ псалъэ зэпыщIахэм я тхыкIэр щыуагъэншэу къагъэсэбэпын (зэпыту, екъуа дэгү щатхыр);
- зи тхыкIэ тэмэмыр кыупщытэ мыхьу псалъэхэр тэмэму тхын (етхуанэ классым я тхылым кыщыхьа псалъэхэр);

бзэм зегъэужьынымкIэ:

- тхыгъэ гуэрым и темэр. Абы гупсысэ нэхьыщхьэу хэлъыр езым зэхилъхьа план кызырэгуэкIкIэ къэIуэтэн;
- хьэпшып, псэущхьэхэм тетхыхьын;
- тхыгъэ гуэрым кыщыIуэтар убгъуауи кIэщIуи кыжыIэ-жын;
- хьэпшып, псэущхьэ щхьэхуэхэм тетхыхьыным теухуауэ кърата темэмкIэ сочинена тхын;
- гъашIэм кыщыхьуа, сурэтым тешIыхьа рассказ кIэщI зэхэлъхьэн;
- зыгуэрым тетхыхьу тхыгъэ зэхэлъхьэн;
- щытхэкIи щыпсалъэкIи лексическэ синонимхэр къэгъэсэбэпын.

Етхуанэ классым шеджэ еджаклуэм оценкэ зэрыхуагъэуэ щыкӀэхэр:

Жьэрылуатэ жэуапхэм:

«5» ягъэуэ ядж произведенэм и текстыр тэмэму ищӀэмэ икӀи кууэ кыгурылуэмэ; абы хэт цӀыхухэм яку дэль зэхушытыкӀэр, я хьэл-щэнхэр, я луэхушӀафэхэр, луэхугъуэхэм я зэкӀэлбыкӀуэкӀэр кызырыгъэлыгъуар икӀи тхакӀуэм кыгъэсэбэпа художественнэ средствэхэм я мыхьэнэр кыгурылуэу тепсэлыхьмэ; литературэм и теориер ищӀэмэ, теориер теухуауэ иӀэ щӀэныгъэр нэсу кыгъэсэбэпмэ; произведенэм и содержанэм щытепсэлыхькӀэ лъэхьэнэм, гъащӀэм ирипхыфмэ; и бзэр дахэмэ, къулеймэ, гъэхуауэ икӀи зыхищӀэу, псынщӀагъ мардэм тету къеджэмэ.

«4» ягъэуэ ядж произведенэм и текстыр тэмэму ищӀэмэ икӀи кыгурылуэмэ; абы хэт цӀыхухэм яку дэль зэхушытыкӀэр, я хьэл-щэнхэр, я луэхушӀафэхэр, луэхугъуэхэм я зэкӀэлбыкӀуэкӀэр кызырыгъэлыгъуар икӀи тхакӀуэм кыгъэсэбэпа художественнэ средствэхэм я мыхьэнэр кыгурылуэу тепсэлыхьмэ; литературэм и теориер ищӀэмэ, произведенэр щызэпкӀрихкӀэ литературэм и теориер кыгъэсэбэлыфмэ; лъэхьэнэм, зманым епхауэ произведенэр зэпкӀрихыфмэ; и бзэр, къеджэкӀэр мыӀеймэ. Ауэ и жэуапым щыщӀэныгъэуэ зы е тӀу нэхьыбэ хэмытмэ.

«3» ягъэуэ ядж произведенэр зэрищӀэр икӀи кызырыгурылуэр и жэуапым къуигъащӀэмэ; произведенэм хэт цӀыхухэм яку дэль зэхушытыкӀэр, я хьэл-щэнхэр, я луэхушӀафэхэр, луэхугъуэхэм я зэхэлбыкӀэр кызырыгъэлыгъуар икӀи тхакӀуэм кыгъэсэбэпа художественнэ средствэхэм я мыхьэнэр кызырыгурылуэр кыжиӀэфмэ; литературэм и теориер ищӀэмэ, ауэ произведенэр щызэпкӀрихкӀэ тэмэму кымыгъэсэбэпымэ; произведенэм и содержанэм щытепсэлыхькӀэ лъэхьэнэм, гъащӀэм иримыпхыфмэ; и бзэм, къеджэкӀэм щыщӀэныгъэуэ куэд иӀэмэ; и жэуапым зэкӀэлбыкӀуэкӀэ тэмэм имыӀэмэ.

«2» ягъэуэ ядж произведенэм и текстым емыджамэ, содержанэри щӀагъуэу имыщӀэмэ; литературэм и теориер щыщ гуэрхэри имыщӀэмэ; и бзэм, и къеджэкӀэм зыкӀи арэзы укымыщӀэмэ.

Тхыгъэ лэжыгъэхэм:

«5» ягъэуэ тхыгъэр зытепсэлыхьыр тэмэму кыгурылуэмэ икӀи зэкӀэлбыкӀуэу, гурылуэгъуэу, тэмэму кыӀуэтэжамэ, псалъэхуахэр екӀуу иухуамэ, псалъэ лей кыыхимыгъэхьамэ, пэжырытхэмкӀэ зы щыуагъэ фӀэкӀ имыщӀамэ, нагъыщэ гъэувыкӀэмкӀэ щыуагъэуэ зы фӀэкӀа хэмытмэ.

«4» ягъэуэ тхыгъэр зытепсэлыхьыр тэмэму кыгурылуэмэ икӀи зэкӀэлбыкӀуэу, гурылуэгъуэу, кыӀуэтэжамэ, стилистическэ щыуагъэуэ зы – тӀу, пэжырытхэмкӀэ щыуагъэуэ тӀу, нагъыщэ гъэувыкӀэмкӀэ щыуагъэуэ зы – тӀу фӀэкӀа хэмытмэ.

«3» ягъэуэ тхыгъэр зытепсэлыхьыр мыӀейуэ кыгурылуэмэ икӀи кыӀуэтэжмэ, ауэ кӀэӀуэтэжыкӀэм щыуагъэуэ зы – тӀу нэхьыбэ хэмытмэ е и зэкӀэлбыкӀуэкӀэм ныкъусаныгъэ машӀэ фӀэкӀ имыӀэмэ, тхыгъэм хэт стилистическэ щыуагъэхэр щы, пэжырытхэмкӀэ икӀи нагъыщэ гъэувыкӀэмкӀэ щыуагъэхэр зэхэту блы нэхьыбэ мыхьумэ.

«2» ягъэуэ кызеджар кызырыгурымылуар кышиӀуэтэжым кыгъэлыгъуэу щыуагъэ зыбжанэ ищӀамэ, тхыгъэм зэкӀэлбыкӀуэныгъэ, зэпхыныгъэ яку имыӀамэ, стилистическэ щыуагъэ зыбжанэ хэтмэ, пэжырытхэмкӀэ, нагъыщэ гъэувыкӀэмкӀэ щыуагъэхэр зэхэту блы нэхьыбэ ищӀамэ.

Кызырапщытэ лэжыгъэхэм:

«5» ягъэуэ орфографическэ щыуагъэ е пунктуационнэ щыуагъэ зы фӀэкӀ хэмытмэ.

«4» ягъэув орфографическэ щыуагъэу тІу пунктуационнэуи щыуагъэу тІу фІэкІ хэмытмэ е орфографическэ щыуагъэу зы нэхърэ пунктуационнэ щыуагъэу щы нэхърэ нэхъыбэ зыхэмыт диктантым.

«3» ягъэув щыуагъэхэм я бжыгъэр орфографическэу плІырэ пунктуационнэу плІым е орфографическэу щырэ пунктуационнэу тхум щІимыгъуу щытмэ, е орфографическэу зыри хэмыту пунктуационнэу блы зыхэтым.

«2» ягъэув орфографическэ щыуагъэр блым, пунктуационнэ щыуагъэр блым щхьэдэхамэ е орфографическэу хырэ пунктуационнэу ирэ, орфографическэу тхурэ пунктуационнэу бгъурэ, орфографическэу ирэ пунктуационнэу хырэ хэтмэ.

III. Учебнэ предметым и зэхэлыкIэр

№	Разделхэмрэ темэхэмрэ	Сыхьэт
I	Бзэм теухуа гурылуэныгээ	2
2	Къэпщытэжыныгээ.	3
3	Синтаксисымрэ пунктуацэмрэ	12
4	Фонетикэмрэ графикэмрэ. Орфоэпиер. Орфографиер.	11
5	Лексикэ.	4
6	Псалъэ къэхукIэр.	9
7	Морфологиемрэ орфографиемрэ. Бзэм и къабзагъыр Псалъэ лъэпкыгъуэхэр	13
Къызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгээ щыгъуу		4
Къызэрапщытэ словарнэ диктант		2
Изложенэ		4
Тест лэжыгээ		1
Проект		2
КъызэщIэзыкъуэж къызэрапщытэ лэжыгээ		1
Адыгэбзэр шебгъаджэкIэ къэбгээсэбэп хьунущ мы къэкIуэну Iэмалхэр (методхэр):		
- Къэхутэныгээ, проектнэ, зэгурылуэныгээ, продуктивнэ, репродуктивнэ, проблемнэ егъэджэныгээ, еджакIуэхэм къазэрыщыху, экскурс, нэгъуэщIэхэри: - Мы къэкIуэну щытыкIэхэр (формэхэр): щхьэзакъуэ лэжыгээхэр, къэлэуэтэныгээ, зэпсэлъэныгээ, къэлэуэтыныгэмрэ зэпсэлъэныгэмрэ зэгъусэу, нэгъуэщIэхэри ЕджакIуэхэм ягъуэта щIэныгээр къызэрапщытэ щIыкIэхэр: - жъэрылуатэу блэкIа темэхэр къапщытэкIэрэ, - тхыгээ лэжыгээхэр ятхкIэрэ, - къызэрапщытэ лэжыгээхэр, - тест лэжыгээхэр ягъэзащIэкIэрэ, нэгъуэщIэхэри		

Егъэджэныр зэрызэхэлъымрэ абы кыызэщӀиубыдэмрэ
Гыхьэ. I. Бзэм теухуа гурылуэныгъэхэр. Хэзыгъэгъуазэ.
Цыхубэ гъащӀэм бзэм мыхъэнэуэ щӀӀэр. Бзэр зызыужь, зызыхъуэж Ӏуэхугъуэу зэрыщыт. Бзэмрэ речымрэ. Жъабзэмрэ тхыгъэбзэмрэ. ЛитературэбзэмкӀэ гурылуэныгъэ етын.
2. ПэщӀэдзэ классхэм щаджам кытегъэгъэжын. Псалъэр зэрызэхэтымрэ морфологиемрэ
Псалъэр зэрызэхэт Гыхьэхэр. Макъзешэ э кыкӀыу хьэрфзешэ а щатхым и щапхъэ нэхъ тыншхэр. ЩыӀэцӀэхэм я склоненэ щӀыкӀитӀыр. Определительнэ псалъэ зэпыщӀахэм я тхыкӀэр. Глаголыр щхьэкӀэ зэхъуэкӀа зэрыхъу щӀыкӀэр, щхьэ префиксхэм я тхыкӀэр (щапхъэ тыншхэм тещӀыхъауэ).
3. Синтаксисымрэ пунктуацэмрэ
I. Псалъэ зэпахэр: псалъэ зэпахэм щыщу нэхъыщхьэмрэ кӀэрыдзэнымрэ. Псалъэуха. КызэрыкӀуэ псалъэуха. КъэӀуэтэныгъэм и мурад елытакӀэ кызэрыкӀуэ псалъэухахэр зэрыгуэшар: зэраӀуатэ, зэрыупщӀэ, хуэзыгъэуш. ХэӀэтыкӀа нагъыщэхэр (къапщытэжыну). Псалъэухам и пкыгъуэ нэхъыщхьэхэр. Псалъэухам и пкыгъуэ еӀуанэхэр: дополненэ, определенэ, обстоятельство. Псалъэуха мыубгъуа, убгъуахэм я къэкӀуэкӀэр (псалъэухам и пкыгъуэ нэхъыщхьитӀыр хэту). Пкыгъуэ зэлъэпкъэгъу зыхэт псалъэухахэр; пкыгъуэ зэлъэпкъэгъухэм я кум запятой зэрагъэувыр (союзкӀэ щызэмыпхам деж). Пкыгъуэ зэлъэпкъэгъухэм я пэм кыызэщӀэзыубыдэ псалъэ кыщыкӀуэр. КыызэщӀэзыубыдэ псалъэм и ужькӀэ точкитӀ зэрагъэувыр. Зэрызыухагъазэ псалъэхэр. Зэрызыухагъазэ псалъэхэм зэрызэхагъэкӀ нагъыщэхэр зэрагъэувыр. Союз зиӀэ псалъэуха зэхэлхэр (псалъэуха кызэрыкӀуитӀым язми псалъэухам и пкыгъуэ нэхъыщхьитӀри хэту). Псалъэуха зэхэлхэр зэрызэхэт Гыхьэхэм я кум запятой зэрагъэу, союз икӀи, ауэ, арщхьэкӀэ, дэни, хэти, сыти, дапщэши, сыту жыпӀэмэ, дэнэ, нэгъуэщӀхэми я пэкӀэ. Псалъэ занщӀэр: псалъэ занщӀэр авторым и псалъэм и ужь итуи и пэ итуи кыщыкӀуэр, псалъэ занщӀэм щагъэу нагъыщэхэр. ДиалогымкӀэ гурылуэныгъэ, диалогым тире щагъэувыр. 2. ЗэраӀуатэ, зэрыупщӀэ, хуэзыгъэуш псалъэухахэм я къэпсэлъыкӀэкӀэ тэмэму къеджэн.
4. Фонетикэмрэ графикэмрэ. Орфоэпиер. Орфографиер
Бзэм и макъхэр; макъзешэхэмрэ макъ дэкӀуашэхэмрэ. Псалъэм и кӀуэцӀкӀэ ударенэм и къэкӀуэкӀэр. Макъ дэкӀуашэ жьгъыжыгъхэмрэ дэгухэмрэ. Зэбгъэдэт макъ дэкӀуашэхэм (жьгъыжыгъхэмрэ дэгухэмрэ) я къэкӀуэкӀэр, я тхыкӀэр. Макъ дэкӀуашэ пӀытӀахэр, Ӏупэр хъурей хъуэу къапсэлъ макъ дэкӀуашэхэр. Тхыгъэм бзэм и макъхэр кызэрыщагъэлыагъуэр; алфавитыр. Зы макъ, макъитӀ кызыгъэлыагъуэ хьэрфхэр (а, я, е, нэгъуэщӀхэри), макъ кызымыгъэлыагъуэ хьэрфхэр (ь, ъ). Хьэрф ы-р макъзепэщӀэхыу кыщыкӀуэр. Фонетическэ зэпкырыхыныгъэ егъэкӀуэкӀын. 2. Орфографическэ псалъальэр къагъэсэбэпыфын.
5. Лексикэ
I. Псалъэм и мыхъэнэр. Мыхъэнэ куэд зиӀэ, зы мыхъэнэ фӀэкӀа зимылэ псалъэхэр. Зи мыхъэнэр зэхьэкӀауэ къагъэсэбэп псалъэхэр. Омонимхэр. Синонимхэр. Антонимхэр. А гурылуэныгъэхэм теухуауэ урысыбзэмкӀэ яджахэм пыщӀэн. 2. ЕджакӀуэхэр зыщыгъуазэ зи щхьэ хущыт псалъэхэм къаӀуатэ мыхъэнэр ягъэбелджылыфын (яубзыхуфын). Зыубзыху псалъальэр къагъэсэбэпыфын
6. Псалъэ къэхъукӀэр.
I. Псалъэм зэрызыхъуэжымрэ псалъэщӀэ кызэрыхьымрэ. КӀэух, зэхъуэкӀа зэрыхъу префикс, зэхъуэкӀа зэрыхъу суффиксхэмрэ псалъэпкъымрэ (зи щхьэ хущыт псалъэхэм тещӀыхъауэ). Лъабжьэр, псалъэ кызэрыхъу префикс, суффиксхэр псалъэпкъым щыщ мыхъэнэ зиӀэ Гыхьэу зэрыщытыр. Макъ э кыкӀыу хьэрф а щатхыр. Псалъэпкъым щыщ префиксхэм хьэрфзешэ ы щатхымрэ э щатхымрэ (<i>дыхьэ - дэхьэ, щӀыхьэ - щӀэхьэ</i>, нэгъуэщӀхэри).

Префикс зы- , зэ- шатхыр. 2.Псалъэр зэрызэхэт Իхьэхэм хузэпкьрыхыфын.
II ПЫХЬЭ, МОРФОЛОГИЕМРЭ ОРФОГРАФИЕМРЭ. БЗЭМ И КЪАБЗАГЪЭР
I. Зи щхьэ хушыт псалъэ лъэпкьыгъуэхэр
Морфологием теухуа гурылуэныгъэ. Псалъэмрэ абы и формэхэмрэ. Псалъэм и грамматическэ мыхьэнэр.
2. ЩыԼэцԼэ
I. ЩыԼэцԼэр псалъэ лъэпкьыгъуэу зэрыщыт: и мыхьэнэр, морфологическэ щытыкԼэхэр, игъэзащԼэ синтаксическэ кьалэнхэр. ЩыԼэцԼэр зэрызыхуагъазэ псалъэу кьызэрыкԼуэ. ЩыԼэцԼэ унейрэ зэдайрэ. Географическэ фԼэщыгъэцԼэхэр къэзыгъэлыагъуэ щыԼэцԼэхэр, площадхэм, историческэ къэхьукъащԼэхэм, революционнэ махуэшхуэхэм я фԼэщыгъэцԼэхэр хьэрфышхуэкԼэ кьегъэжъауэ зэратхыр; ахэр тхыгъэм щыхэтым кавычкэм щыдагъэуэвр. Закъуэ бжыгъэу фԼэкԼа къэмыкԼуэ щыԼэцԼэхэр. Куэд бжыгъэу фԼэкԼа къэмыкԼуэ щыԼэцԼэхэр. ЩыԼэцԼэхэр падежкԼэ зэхьуэкԼа зэрыхьу. Падежхэм я мыхьэнэр. ЩыԼэцԼэхэм я склоненэ щыкԼитԼыр (белджылы, мыбелджылы). ЩыԼэцԼэ унейхэр падежкԼэ зэхьуэкԼа зэрыхьу щыкԼэр. Падеж псомкԼи зэхьуэкԼа мыхьу щыԼэцԼэхэр. ЩыԼэцԼэр щыԼэцԼэм и определенэу кьыщыкԼуэм деж я тхыкԼэр. Урысыбзэм щыщ псалъэу адыгъбзэм кьиштэ щыԼэцԼэхэм я тхыкԼэр. ЩыԼэцԼэхэр кьызэрыхьу щыкԼэр. 2. ЩыԼэцԼэр зыгъэбелджылы псалъэ дэщԼыгъуу кьыщыкԼуэм деж, падежкԼэ зэхьуэкԼа зэрыхьу щыкԼэр тхыбзэм щагъэбелджылыфын. ЩыԼэцԼэхэм я склоненэ щыкԼитԼыр я бзэм кьыщагъэсэбпыфын (<i>тхыль седжащ, тхылым седжащ</i>). ЩыԼэцԼэр щыԼэцԼэм и определенэу кьыщыкԼуэкԼэ зэпыту ятх щыԼэцԼэхэр псалъэ зэхэлъхэм хэмыгъэгъуэщэн (<i>унэбжэ, джэдкъаз</i>). ЩыԼэцԼэ-синонимхэр я бзэм кьыщагъэсэбпыфу егъэсэн. Суффикс зэмылӀужьыгъуэхэр кьагъэсэбпурэ зы псалъэм и мыхьэнэм зрагъэхьуэжыфын.
3. ПлъыфэцԼэ
I. ПлъыфэцԼэр псалъэ лъэпкьыгъуэу зэрыщыт: и мыхьэнэмрэ и морфологическэ щытыкԼэмрэ, игъэзащԼэ синтаксическэ кьалэнхэр. ПлъыфэцԼэхэр щыԼэцԼэхэм я гъусэу кьыщыкԼуэр, падеж кԼэухыр зэрыпыуэвр. ЩытыкԼэ кьызэрыкԼ плъыфэцԼэрэ зыщыщыр къэзыгъэлыагъуэ плъыфэцԼэрэ. ПлъыфэцԼэхэм я зэгъэпщэныгъэ степенхэр. Егъэлеиныгъэ степенъ. ПлъыфэцԼэр щыԼэцԼэм и определенэу кьыщыкԼуэм и деж и тхыкԼэр. Урысыбзэм щыщу адыгъбзэм кьыхыхьа плъыфэцԼэхэм я тхыкԼэр. ПлъыфэцԼэр кьызэрыхьу щыкԼэр. ПлъыфэцԼэ псалъэ зэхэлъхэр, абыхэм я тхыкԼэр. 2. ПлъыфэцԼэхэм я зэгъэпщэныгъэ степенхэр къэгъэлыгъуэфын. ПлъыфэцԼэ синонимхэр бзэм кьыщахьыфын. Мыхьэнэ зэмылӀужьыгъуэ псалъэм хэзылхьэ суффиксхэр кьагъэсэбпыфын. Мыхьэнэ зэдзэкԼа яԼэу плъыфэцԼэхэр бзэм кьыщагъэсэбпыфын. ПлъыфэцԼэ зэмылӀужьыгъуэхэр кьагъэсэбпурэ предметым иԼэ щытыкԼэ зэхуэмыдэхэр кьагъэлыгъуэфын. Къагъэлыагъуэ щытыкԼэхэр зэпэщԼэуэу кьызэрыкԼ плъыфэцԼэхэр псалъэ-ухам кьыщахьыфын (<i>псыгъуэ - гъум, псыницԼэ - хьэлъэ</i>).

Нэхьыщхьэу ягъуэтын хуей щӀэныгъэхэмрэ есэныгъэхэмрэ	
яджа псалъэуха лӀэужьыгъуэхэм хуэдэ кызырыкӀуэуи зэхэлъуи зэхэлъхьэн, ахэр тхыгъэм щызэхащӀыхукӀыфын; псалъэухам и пкыбгъуэ нэхьыщхьэхэмрэ етӀуанэхэмрэ тхыгъэм щызэхэгъэкӀын; псалъэуха кызырыкӀуэхэм я кӀэм, зэхэлъхэр зэрызэхэт Ӏыхьэхэм я кум нагъыщэхэр тэмэму щыгъэувын; псалъэ зэлыэкъэгъухэр нагъыщэкӀи къэпсэлтыкӀэкӀи зэкӀэлъыхьын; псалъэ занщӀэм нагъыщэхэр щыгъэувын; синтаксическэ зэпкърыхыныгъэ щӀын.	
тхыгъэм бзэм и макъхэр кызырыщыгъэлъэгъуар зэхэгъэкӀын (зы макъ, макъитӀ къэзыгъэлъагъуэ хьэрфхэр); макъзешэ э къэпсэлъу хьэрф а щатхыр орфографиемкӀэ зэгъэщӀэн; зэзыпх ы-р тхын, ар зыхэтым къеджэн; псалъэр фонетическэ зэпкърыхыныгъэ щӀын; псалъальэхэр (орфографиемкӀэ псалъальэхэри) къэгъэсэбэпын.	
зыхуей псалъэхэм къаӀуатэ мыхьэнэр гъэбелджылын (толковать щӀын); зыубзыху псалъальэр къэгъэсэбэпын; къаӀуатэ мыхьэнэ елытауэ (омонимхэр, синонимхэр, антонимхэр) псалъэхэр зэхэгъэкӀын.	
псалъэр зэхъуэкӀа щыхьумрэ псалъэщӀэ кыщыхьумрэ зэхэгъэкӀын; псалъэр зэрызэхэт мыхьэнэ зиӀэ ӀыхьэхэмкӀэ хузэпкърыхын; префиксхэмрэ суффиксхэмрэ зэм псалъэр зэхъуэкӀа зэрыхьу Ӏыхьэу кыщыкӀуэмрэ зэми псалъэщӀэ кызырыхьу щӀыкӀэу кыщыкӀуэмрэ зэхэгъэкӀын; псалъэпкъым хыхьэ аффиксхэмрэ хэмыхьэхэмрэ зэхэгъэкӀын; префикс зы-, зэ- щатхыр.	
щыӀэцӀэмрэ ар зыгъэбелджылы псалъэмрэ падежрэ бжыгъэкӀэ щызэкӀур тхыгъэм щызэхэгъэкӀын; склоненэ щӀыкӀитӀыр тыншу къэгъэсэбэпын; определительнэ щыӀэцӀэ зэпыту тхэхэмрэ (<i>унэбжэ</i>) псалъэпкъ зэхыхьэу къэхьуа щыӀэцӀэ зэхэлъхэмрэ (<i>псынащхьэ</i>) зэхэмыгъэгъуэщэн; щыӀэцӀэ синонимхэр я бзэм кыщагъэсэбэпын.	
пльыфэцӀэхэм я зэгъэпщэныгъэ степенхэр къэгъэлъэгъуэн; пльыфэцӀэ-синонимхэр бзэм кыщыхьын; предметым и щытыкӀэ зэхуэмыдэхэр пльыфэцӀэ зэмылӀэужьыгъуэхэмкӀэ къэгъэлъэгъуэн; зэпэщӀэуэ мыхьэнэ зиӀэ пльыфэцӀэхэр псалъэухам хэту къэхьын; зы зэманым ит глаголыр нэгъуэщӀ зэманым игъэувын; зи щхьэ хущыт псалъэ лъэпкыгъуэхэм (щыӀэцӀэмрэ пльыфэцӀэмрэ) суффикс, префикс зэмылӀэужьыгъуэхэр къагъэсэбэпурэ зы псалъэм и мыхьэнэм зрагъэхьуэжын (псалъэщӀэ кытегъэкӀын); определительнэ псалъэ зэпыщӀэхэм я тхыкӀэр щыуагъэншэу къагъэсэбэпын (зэпыту, екъуа дэту щатхыр); зи тхыкӀэ тэмэмыр кыуыпщытэ мыхьу псалъэхэр тэмэму тхын (етхуанэ классым я тхылъым кыщыхьа псалъэхэр).	
4. Гъэ псом яджам кытегъэзэжын	

5. Бэм зегъэужьын¹

Тхыгъэмрэ ар зэрызэхэт ЫхъэмрэкIэ гурыIуэныгъэ етын. План кызызрыгуэкI. Тхыгъэм и темэмрэ (убгъуауи мыубгъуауи) и гупсысэ нэхъыщхъэмрэ. Бэм и стилимкIэ гурыIуэныгъэ етын. КызызрыгуэкI псэлъэкIэ, щIэныгъэ, художественнэ стилхэмкIэ кызызрыкIуэ дыдэу гурыIуэныгъэ етын. Тхыгъэхэм кыаIуатэм убгъуауи кIэщIуи тепсэлъыхъыжын, описанием (хъэпшып, псэуцхъэ гуэрхэм теухуауэ) и Iуэхугъуэхэр хыхъэу. Сочиненэ-описание (хъэпшып, псэуцхъэ гуэрхэм теухуауэ). ЕджакIуэхэм я гъащIэм кыщыхъуа, кыызэджа тхыгъэм теухуауэ ягъэува уппIэхэм жэуап етын, езым кызызрыщыхъури кыигъэлыагъуэу. Сочиненэ-рассказ тхын, гъащIэм кыщыхъуа Iуэхугъуэм, сурэтым, иллюстрацэхэм (литературэмкIэ ядж произведенэхэм хуащIахэм щыщхэри хыхъэу) теухуауэ.	тхыгъэ гуэрым и темэр; абы гупсысэ нэхъыщхъэу хэлъыр езым зэхилъхъа план кызызрыгуэкIкIэ къэIуэтэн; хъэпшып, псэуцхъэхэм тетхыхъын; тхыгъэ гуэрым кыщыIуэтар убгъуауи кIэщIуи кыжыIэжын; хъэпшып, псэуцхъэ щхъэхуэхэм тетхыхъыным теухуауэ кърата темэмкIэ сочиненэ тхын; гъащIэм кыщыхъуа, сурэтым тещIыхъа рассказ кIэщI зэхэлъхъэн; зыгуэрым тетхыхъу тхыгъэ зэхэлъхъэн; щытхэкIи щыпсалъэкIи лексическэ синонимхэр къэгъэсэбэпын.
---	--

IV. Календарно –тематическэ план

№	Темэ	Сыхэт бжыгэ	Зэман	
			щекІуэ кІынур	щекІуэкІар
1	Обществэм бзэм щидэ мыхьэнэр. Бзэр зызыужь кьэхьугьэу зэрыщытыр. Бзэмрэ речымрэ. Жьабзэмрэ тхыгьэбзэмрэ.	1	03.09	
2	Кьызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгьэ щІыгьуу.	1	05.09	
3	Щыуагьэхэм елэжын. Псалъэр зэрызэхэтыр кьэпщытэжын. Макъзешэ а-мрэ э-мрэ щатхыр кьэпщытэжын.	1	10.09	
4	ЩыІэцІэмрэ плыфэцІэмрэ кьэпщытэжын. Определительнэ псалъэ зэпыщІахэр кьэпщытэжын. Словарнэ диктант.	1	12.09	
5	Б/з. Изложенэм хуэгьэхьэзырын.	1	17.09	
6	Б/З. Изложенэ тхын.	1	19.09	
7	Глаголыр кьэпщытэжын.	1	24.09	
8	Псалъэ зэпхахэр. Псалъэ зэпхам щыщу нэхьыщхьэмрэ кІэрыдзэнымрэ.	1	26.09	
9	Псалъэуха. КьэІуэтыгьэм и мурадым елыта псалъэуха лІэужыгьэуэхэр.	1	01.10	
10	Псалъэухам и пкьыгьуэ нэхьыщхьэхэр. Псалъэуха убгьуарэ мыубгьуарэ.	1	03.10	
11	Псалъэухам и пкьыгьуэ етІуанэхэр. Дополненэ.	1	08.10	
12	Определенэр.	1	10.10	
13	Обстоятельствэр.	1	15.10	
14	Псалъэухар и пкьыгьуэкІэ зэпкьрыхын.	1	17.10	
15	Пкьыгьуэ зэльэпкьэгьу зыхэт псалъэухахэр.	1	22.10	
16	Кьызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгьэ щІыгьуу.	1	24.10	
17	Диктантым хашІыхьа щыуагьэхэм елэжын.	1	29.10	
18	Зэрызэхуагьазэ псалъэ.	1	12.11	
19	Псалъэуха кьызэрыкІуэхэмрэ зэхэлхэмрэ.	1	14.11	
20	Кьызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгьэ щІыгьуу.	1	19.11	

21	Шыуагъэхэм елэжын. .	1	21.11	
22	Псалъэ занщӀэ. Диалог.	1	26.11	
23	Бзэм и макъхэр. Макъзешэхэр	1	28.11	
24.	Макъ дэкӀуашэхэр. Макъ дэкӀуашэ пӀытӀахэр. Ӏупэр хьурейуэ хьууэ къапсэлъ макъ дэкӀуашэхэр.	1	03.12	
25.	Зэбгъэдэт макъ дэкӀуашэ жыгъыжыгъэхэмрэ дэгухэмрэ.	1	05.12	
26.	Б/З. Изложенэм хуэгъэхъэзырын.	1	10.12	
28	Б/З. Изложенэ тхын.	1	12.12	
29	Пычыгъуэ. Ударенэ.	1	17.12	
30	Алфавитыр	1	19.12	
31	Къызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгъэ щӀыгъуу.	1	24.12	
32	Шыуагъэхэм елэжын. Хьэрф ы, ь- хэр макъзэпэщӀэхыу къыщыкӀуэр. Бзэм и макъхэр тхыгъэм къызэрыщыгъэлъэгъуар.	1	26.12	
33	Псалъэр фонетикэ и лъэныкъуэкӀэ зэрызэпкърах щӀыкӀэр.Проект	1	09.01	
34	ЛексэкӀэ зэджэр. Псалъэм и мыхьэнэр. Мыхьэнэ куэд зиӀэ псалъэхэр. Псалъэм и мыхьэнэр зэхьэкӀауэ къэгъэсэбэпын	1	14.01	
35	Омонимхэр.	1	16.01	
36	Синонимхэр.	1	21.01	
37	Антонимхэр.	1	23.01	
38	Псалъэ зэхьуэкӀыкӀэмрэ псалъэ къэхьукӀэмрэ.	1	28.01	
39	КӀэух. ЗэхьуэкӀа зэрыхьу префиксхэр ЗэхьуэкӀа зэрыхьу суффиксхэр.	1	30.01	
40	Псалъэпкъыр Псалъэр къызэрыхьу префиксхэр,псалъэр къызэрыхьу суффиксхэр.	1	04.02	
41	Псалъэ лъабжьэр.	1	06.02	
42	Псалъэр зэрызэхэт ӀыхьэкӀэ зэпкърыхын.	1	11.02	
43	Псалъэпкъым и кӀэм й щатхыр. Макъзешэ [э] къыгъэлыагъуэу хьэрф а щатхыр.	1	13.02	
44	Суффикс – у//уэ- щатхыр,	1	18.02	
45	Грефикс зы -// зэ- щатхыр. Словарнэ диктант.	1	20.02	
46	Определительнэ псалъэ зэпыщӀахэр зэпыту щатхыр. Яджам къытегъэзэжын.	1	25.02	

47	Къызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгыгъэ щыгъуу.	1	27.02	
48	Щыуагъэхэм елэжыын.	1	04.03	
49	Морфологиелэ зэджэр. Зи щхъэ хушыт псалъэ лъэпкъыгъуэхэр. ЩыІэцІэм и мыхъэнэр.	1	06.03	
50	ЩыІэцІэ унейхэмрэ зэдайхэмрэ . ЩыІэцІэм и закъуэ, куэд бжыгъэхэр	1	11.03	
51	ЩыІэцІэм и падежхэр. ЩыІэцІэм и белджылы мыбелджылы мыхъэнэхэр. Определенэ зыщыгъу щыІэцІэхэр падежкІэ зэхъуэкІа зэрыхъур. ПадежкІэ зэхъуэкІа мыхъухэр.	1	10.04	
52	Б/з. Изложенэм хуэгъэхъэзырын.	1	13.03	
53	Б/з. Изложенэ тхын.	1	18.03	
54	ЩыІэцІэр щыІэцІэм и определенэу кыщыкІуэр. Урысыбзэм кыыхыу адыгэбзэм кыщта псалъэхэм я тхыкІэр.	1	20.03	
55	ЩыІэцІэхэр кызэрыхъу щыкІэр. Псалъэпкъ зэхыхъэкІэрэ щыІэцІэ кызрыхъу щыкІэр. ЩыІэцІэр морфологии и лъэныкъуэкІэ зэпкърыхын.	1	03.04	
56	Тест лэжыгыгъэ.	1	08.04	
57	Къызэрапщытэ диктант, грамматическэ лэжыгыгъэ щыгъуу.	1	10.04	
58	Щыуагъэхэм елэжыжын.	1	15.04	
59	ПлъыфэцІэ. ЩытыкІэ кызэрыкІ, зыщыц къэзыгъэлыагъуэ плъыфэцІэхэр.	1	17.04	
60	ПлъыфэцІэхэм я зэлытыныгъэ степенхэр.	1	22.04	
61	ПлъыфэцІэр падежкІэ, бжыгъэкІэ зэхъуэкІа зэрыхъур.	1	24.04	
62	Б/з. Изложенэм хуэгъэхъэзырын.	1	29.04	
63	Б/з. Изложенэ тхын.	1	06.05	
64	Зэгъусэу къакІуэ щыІэцІэхэмрэ плъыфэцІэхэмрэ я тхыкІэр. Урысыбзэм кыыхыу адыгэбзэм кыщта псалъэхэм я тхыкІэр.	1	08.05	
65	ПлъыфэцІэхэр кызэрыхъу щыкІэр. ПлъыфэцІэ зэхэлъхэм я тхыкІэр.	1	20.05	
66	ПлъыфэцІэр морфологии и лъэныкъуэкІэ зэпкърыхын	1	22.05	
68	КъызыщІэзыкъуэж къызэрапщытэ лэжыгыгъэ	1	27.05	

V. Литературэ

ЕджакІуэхэр зэреджэну пособиер , кьагъэсэбэпыпхъэ тетрадыр.

1. Джаурджий Хь.З. Адыгэбзэ. 5 класс Налшык, 2015гъ.
2. Танащ Т.М. Зэрылажъэ тетрадь Налшык, 2013гъ.
3. Джаурджий Хь. З., Джаурджий М. Ж. Адыгэбзэ. ЕджакІуэхэр зэрыгъуэзэн тхылъ. Налшык, 1997гъ.

ЕгъэджакІуэм кьыгъэсэбэпыпхъэ методическэ лэжыгъэхэмрэ пособиэхэмрэ.

1. Балэ Л.Ф. Изложенэхэмрэ сочиненэхэмрэ. (5-нэ-11-нэ классхэм папщІэ). Налшык, 2008гъ..
2. Джаурджий Хь. З. Адыгэ пэжырытхэмкІэ лэжыгъэхэр. Налшык, 1998гъ..
3. Джаурджий Хь. З. Нагъыщэ гъэувыкІэм зэрыхурагъаджэ методикэ. Налшык, 2007гъ..
4. Тау Ж. Къу., УнэтлІокъуэ В. Хь. Диктантхэмрэ изложенэхэмрэ.(5-9 классхэм папщІэ). Налшык, 2006гъ..

ДэІэпыкъуэгъу хъу литературэхэр, егъэджакІуэм папщІэ:

1. Джаурджий Хь. З., Дзасэжъ Хь. Е. Адыгэбзэр зэраджын методикэ. Налшык, 1994гъ.
2. Джаурджий Хь. З., Дзасэжъ Хь. Е. АдыгэбзэмкІэ еджалъэм щІыгъу лэжыгъэхэр. Налшык, 1993гъ
3. Урыс Хь. Щ., Зэхъуэхъу Л. Хь. Адыгэбзэ орфографиемрэ пунктуацэхэмрэ я хабзэхэр. Налшык, 2005 гъ.
4. Джаурджий Хь. З., Сыкъун Хь. Хь. Урыс-адыгэ школ псалъалъэ. Налшык, 1991.

ЕджакІуэхэм папщІэ:

1. Урыс Хь. Щ., Зэхъуэхъу Л. Хь. Адыгэбзэ орфографиемрэ пунктуацэхэмрэ я хабзэхэр. Налшык, 1963.гъ.
2. Дзыгъуанэ Р. Хь., Шэру Н. Гъу. Адыгэбзэм и синонимхэм я псалъалъэ. Налшык, 1997гъ..
3. Джаурджий Хь. З., Сыкъун Хь. Хь. Урыс-адыгэ школ псалъалъэ. Налшык, 1991гъ.
4. Таблицы по грамматике.

Интернет – ресурсхэр:

1. <http://school.edu.ru>
2. <http://www.kop.ru>
3. <http://www.edu.ru/www.erudit.com.ru>
4. <http://www.allmath.ru>
5. <http://www.uchportal.ru/> 25-1-3504// учительский портал
6. <http://www/exponent.ru/edukat/systemat/> методические разработки
7. <http://www/solnet.ru>
8. <http://scool/tdu/ru/коллекция> ЦОР

I. Зыбызыху тхыгъэ

Зэрылажъэ программэр зэхэлъхъаш мы къэкӀуэну нормативнэ тхыгъэхэр и лъабжьэу:

1. Урысей Федерацим, Къэбэрдей-Балъкъэр республикэм цӀыхубэм щӀэныгъэ егъэгъуэтынымкӀэ дыгъэгъазэм и пщыкӀутым 2012гъэм къищта Законхэмрэ Концепцэхэмрэ №273-ФЗ, «ЕджэныгъэмкӀэ щӀэныгъэмкӀэ Урысей федерацим и закон»
2. Федеральнэ государственнэ стандартыр, егъэджэныгъэмрэ щӀэныгъэмкӀэ Къэбэрдей-Балъкъэр республикэм и министерствэм жэпуэгъуэм и хым 2009 гъэм къищта Базиснэ учебнэ план № 373 (зэхъуэкӀыныгъэ хэлъу щэкӀуэгъуэм и тӀощӀрэ хым 2010гъэм, фокӀадэм и тӀощӀрэ тӀу 2011гъэм дыгъэгъазэм и пщыкӀуий 2012 гъэм (п.19.5))
- 3.Егъэджэныгъэмрэ щӀэныгъэмкӀэ Къэбэрдей-Балъкъэр республикэм и министерствэм къыгъэлъэгъуа пособиэхэр, предметымкӀэ зэхэлъхъа типовыйкӀэ дызэджэ учебнэ программэм зэхигъэува зэрылажъэ программэм теухуа положенэм япкъ иткӀэ.
- 4.Тэрч къалэ дэт курыт еджапӀэ №2 2022-2023 гъэ еджэгъуэм зэхигъэува учебнэ планым ипкъ иткӀэ.
5. Программэр зэхэгъэуващ «Адыгэ (Къэбэрдей-Шэрджэс) литературэ 5-нэ-11-нэ классхэм папщӀэ программэ». Авторхэр: ХъэкӀуащӀ А.Хь., Абазэ А.Ч., БакӀуу Хь.И., Гъут I.М., Ержыб А.Къу., ТӀымыжъ Хь.Т.Налшык. 2010 гъэм къыщыдэкӀам тету.

Етхуанэ классым анэдэлъхубзэм и программэр джыным сыхъэт 34-рэ хухах.

Рабочэ программэр гъэзщӀэн папщӀэ къэгъэсэбзпыпхъэ учебно- методическэ комплектыр:

1. Багъ Н. А., Балэ Л.Ф. Агырбэ З. Т. Адыгэ литературэ. 5 класс Налшык, «Эльбрус» 2014.
- 2.Танащ Т.М. Зэрылажъэ тетрадь Налшык, 2015гъ.
3. Табыщ М. А. Къэбэрдей-шэрджэсыбзэмрэ литературэмрэ Къэбэрдей- Балъкъэрым и курыт еджапӀэхэм зэрыщегъэджын хуейм и методическэ чэнджэщхэр 2020 -2021 гъэ еджэгъуэм.

Етхуанэ классым адыгэ литературэр(родная (кабардино – черкесская) литература) щегъэджыным къыгъэува къалэнхэмрэ мурадхэмрэ:

- анэдэлъхубзэм и дахагъыр нэхъ къызыхэщ тхыгъэхэмрэ ӀуэрыӀуатэм щыщ пкъыгъуэ уардэхэмрэ сабийхэм егъэцӀыхуныр;
- адыгэ тхакӀуэ пажэхэм я ӀэдакъэщӀэкӀхэм щыгъэгъуэзэныр;
- тхыгъэ щхъэхуэхэр е езы дыдэхэм зэхалъхъа къӀуэтэныгъэхэр (изложенэ) я бзэкӀэ ятхыжыфу егъэсэныр;
- прозэу тха тхыгъэхэр я бзэкӀэ къӀуэтэжыфрэ абы тепсэлтыхыжу, усэхэм ящыщ къагъэлъэгъуахэр гукӀэ зэрагъэщӀэфу егъэсэныр;
- анэдэлъхубзэм хуэфашӀэ пщӀэ хуащӀу икӀи иригушхуэу къэгъэхуныр;
- еджакӀуэхэм я бзэм зегъэужьын, я словарнэ запасым хэгъэхуэн;
- иджыпсту къекӀуэкӀ информационнэ ехъулӀэныгъэхэм кӀэлъыплъыфу, хэплъэфу, зыхуейр къыхахыфрэ къагъэсэбзпыфу егъэсэныр.

Адыгэ литературэр (родная(кабардино- черкесская) литература) Ӏэмал имыӀуэ яджын хуей предметхэм ящыщ. Абы къалэнышхуэ и пщэ къыдохуэ щӀэблэр бзэм и Ӏэфыр зыхищӀуэ, фӀагъ-дахагъыр гурымышхымрэ зэхигъэкӀыфу, лъэпкъми цӀыхубэм ӀэщӀыгъуэкӀэрэ къадэгъуэгурыкӀуэ художественнэ дуней еплъыкӀэ телъыджэр игъэбатэу къэхъунымкӀэ. Ар зи акъыл эфӀуэв ныбжьыщӀэм щӀэгъэкъуэн хуохъу и анэдэлъхубзэмрэ Хэкумрэ фӀуэ илъагъуу, дэтхэнэ лъэпкъми и фӀыр илъытэу, дунейпсо щэнхабзэм щыгъуазэрэ езым и лъэпкъ щэнхабзэр абы ирилъытыжыфу къэхъунымкӀэ.

Литературэр убгъуауэ джыным кърокӀуэ еджакӀуэхэм я бзэм зиузэщӀыныр, фӀагъ-дахагъым и хабзэхэр бзэм зэригъэшэрыуэ Ӏэмалхэр къагурыӀуэныр, лъэпкъ литературэм и зыужьыкӀэмрэ и

щытыкIэмрэ щыгъуэзэныр, абы и тхыдэм кыыхэщ лъэхъэнэ нэхъ инхэр кыыхагъэщхъэхукIыфыныр, художественнэ тхыгъэр и фIагъ-дахагъхэмкIэ екIуу зэпкърихыфу есэныр, литературэм и теориемрэ и хабзэ нэхъыщхъэхэмрэ ящIэныр.

Етхуанэ классым щеджэ еджакIуэхэм адыгэ литературэмкIэ ягъээзщIапхъэ лэжыгъэхэр, я зэфIэкIхэр, щIэныгъэр егъэфIэкIуэнымкIэ ахэр зыхуэунэтIахэр (компетенцэ елытауэ).

ЩIэныгъэм и фIагъыр къэзыгъэлъагъуэ унэтIыныгъэхэр:

- предметымкIэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (предметные компетенции);
- гъащIэм, цIыхухэм яхэтынымкIэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (социальные компетенции);
- культурэ куэдым хэзэгъэнымкIэ, ар зыхащIэнымкIэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (поликультурные компетенции);
- информацэ зэхуэхъэсыным, абы и къэгъэсбэпыкIэм ехъэлIау ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (информационные компетенции);
- гъэсэныгъэ елытауэ ягъуэт лъэкIыныгъэхэр (общекультурные компетенции).

Етхуанэ классым щадж темэхэм кыдэкIуэу еджакIуэхэм лъэпкэ литературэм и тхыгъэ куэдыр нэхъ куууэ ядж, абы кыыхэкIыу Iэмал имыIэу езыр-езыру ялэжхэр, творческэ проектхэр, бзэм теухуа къэхутэныгъэхэр нэхъыбэу хэгъэхъэпхъэщ.

II. ЕджакIуэхэм яхуээфIэкIын, ящIэн хуейуэ кыигъэувхэр:

ЕджакIуэм езым еджэныгъэм хуиIэ щытыкIэр (*личностные*)– бзэр лъэпкъ щэнхабзэр къэзыгъэлабгъуэ формэу зэрыщытыр, лъэпкымы и бзэмрэ и тхыдэмрэ быдэу зэрызэпыщIар, адыгэбзэм кышхъэщыкIыныгъэу, гъэщIэгъуэнагъыу хэлъхэр кыбгурыIуэнырщ, бзэм дахэу, щэныфIэу урипсалъэу зыбгъэсэнырщ.

Личностнэ ехъулIэныгъэхэр:

- дахагъэмрэ бзэм и къулеягъэмрэ зыхащIэн, я бзэм зегъэужьын;
- хэкур фIыуэ лъагъун, абы и тхыдэр, хабыр зэгъэщIэн;
- еджэным, литературэм дихъэхын;
- зэджа художественнэ тхыгъэм хэлъ унэтIыныгъэ тэмэмыр кыыхэхын;
- адрей лъэпкъхэ я культурэм пщIэ хуэщIын.

А ехъулIэныгъэхэм улъэIэсынымкIэ сэбэп хъунущ тхылхым ит текстхэр, IупщIэхэмрэ лэжыгъэхэмрэ, проблемнэ егъэджэкIэр, н.гъу.

Метамредметнэ есэныгъэхэм хохъэ УУД-р

Регулятивнэ УУД:

- езыр-езыру урокым и темэмрэ мурадымрэ кыхутэфмэ;
- езыр езыру мурадым лъэIэсыфмэ;
- план зэхилъхэрэ абы тету лэжыэфмэ, и лэжыгъэр зэригъэзэхуэфмэ;
- егъэджакIуэм щIыгъуу и жэуапыр кызэпкърихыфмэ, езым оцкэ зыхуигъэувыжыфмэ.

Познавательнэ УУД:

- езыр – езыру сыт хуэдэ текст лIэужыгъуэми къеджэфу, и мыхъэнэ нэхъыщхэр кыигъуэтыфу;
- текстым информацэ нэхъыщхэр кыыхыфу зэджар нэгъуэф формэ ищIын (план, таблицэ, схемэ зэхилъхэу);
- зэджам тепсэлъыхъын псалъалъэхэмкIэ, справочникхэмкIэ лэжыэфу.

Коммуникативнэ УУД:

- езым и Iуэху бгъэдыхъэкIэ иIэжу утыкум кыщыпсэлъэфу, адрейхм я Iуэху еплъыкIэ зэпкърихыфу;
- еплъыкIэ зэхуэмыдэхэм зэригъэпщэфу, итIанэ пэжыр кыыхыфу;
- упщIэ итыфу, абы и жэуапыр нэгъуэщIхэм ящIыгъуу кыилъыхуэфу;
- нэхъуэщIым и лэжыгъэр кыпщытэфу;
- и гупсысэхэр жьэрыIуатэуи тхыгъэкIи щыуагъэншэу зэгъэкIуауэ кыIуэтэфу;
- утыкум жьакIуэу кыщыпсэлъэфу.

Предметнэ есэныгъэхэм хохъэ:

- IуэрыIуатэм еджэфу, ар кыгурыIуэу, абы кыщыIэта Iуэхугъухэр нэгъуэщIым ирипхыфу (иллюстрацэ, мультипликацэ, художественнэ фильм);
- адыгэ лъэпкымы и тхыдэмрэ хабыр а тхыгъэхэм кыыхыгъуэфу, абыхэмкIэ зигъасэу
- езыр –еzyр зэдженухэр кыигъуэту, еджэу;
- IуэрыIуатэм и жанр нэхъ цыкIухэр жьэрыIатэбзэми тхыбзэми кыщыIуэтэфу;
- гъэхуауэ, зэхэщIыкIыгъуэу къеджэфу;
- тхыгъэ зэджар зытеухуамрэ гупсысэ нэхъыщхэмрэ кыгурыIуэу;
- езыр –еzyру тхыгъэ (текст) цыкIухэр зэхилъхээфу

Жъэрыуатэу:

- художественнэ тхыгъэхэм гупсэхуу, гъэхуауэ къеджэн. ГукIэ зэрагъэщIа усэхэр е пычыгъуэхэр къекIуу, щымыуэу жаIэжыфу щытын;
- классым щаджа тхыгъэхэм я купщIэхэр къаIуэтыжыфу егъэсэн;
- щыгъуазэ зызыхуащIа тхыгъэхэм хэт лIыхъужьхэм я IуэхушIафэ щхъэхуэхэм тепсэлъыхьыфу, нэгъуэщIхэм ирагъэпщэфу щытын;
- езыр-езыру унэм щаджа художественнэ тхыгъэхэм, ягу ирихъа сурэтым, ялгъэгъуакинофильмым тепсэлъыхьыжын;
- илгъэгъуа е зи тхыгъэ еджа тхакIуэм и сабиигъуэм теухуауэ кIэщIу къэIуэтэжын. Яджахэр я щапхъэу къуажэхь, псалгъэжь, псысэ кIэщIхэр зэхалъхьэфу щытын.

Тхыгъэу:

- зэджа тхыгъэхэм е пычыгъуэхэм я план зэхалъхьэн, абы ипкъ иткIэ тхыгъэ мыинхэр ятхыфу щытын;
- щыгъуазэ зызыхуащIа тхыгъэхэм, абыхэм хэт лIыхъужьхэм, сурэт ялгъэгъуам, псалгъэжь щхъэхуэм, и нэгъуэщIа Iуэхугъуэ гуэрым теухуауэ сочиненэ кIэщIхэр зэхалъхьэн.

ЕджакIуэхэм ящIэн хуейщ:

- яджа художественнэ тхыгъэхэр зи IэдакъэщIэкIхэр, абыхэм я гъащIэм теухуа хыбар кIэщIхэр; зэджа тхыгъэхэр зытеухуахэр, абыхэм я сюжетхэмрэ хэт лIыхъужьхэмрэ; гукIэ зэрагъэщIэну къэгъэлъэгъуахэр;
- литературэм и теориемкIэ зэхэщIыкIыныгъэ пыухыкIахэр: IуэрыIуатэкIэ зэджэр, абырэ литературэмрэ я зэпыщIэныгъэр, литературэ псысэр, литературэм и пкъыгъуэхэр, усэмрэ прозэмрэ я зэхъэщIыкIыныгъэхэр, эпитетыр, зэгъэпщэныгъэр, къэгъэпсэуныгъэр, н.

ЕджакIуэхэм яхуээфIэкIын хуейщ:

- щыгъуазэ зызыхуащIа тхыгъэхэм Iуэхугъуэ щхъэхуэхэр
- къыхагъэбелджылыкIыныр;
- зэджа тхыгъэхэм щекIуэкIхэр къыщыхъу зэманыр, къыщIэхъу щхъэусыгъуэхэр къахутэныр; литературэм и теорием теухуауэ щыгъуазэ зызыхуащIа художественнэ Iэмалхэр ящIэныр, зэджа тхыгъэхэм ахэр къыхагъуэтэныр;
- егъэджакIуэм игъэуу упщIэхэм япкъ иткIэ зэджа тхыгъэхэм хэт лIыхъужьхэм тэмэму тепсэлъыхьыныр.
- художественнэ тхыгъэхэм гъэхуауэ къеджэныр, зы дакъыкIэм псалъищэ е щэрэ пщIырэ и псынщIагъыу;
- тхыгъэ зэджахэм щыщ пычыгъуэ щхъэхуэхэр жъэрыIуатэуи тхыгъэкIи къэIуэтэныр, абыхэм хэт лIыхъужьхэм тхыгъэуи жъэрыIуатэуи тепсэлъыхьыныр; тхыгъэ цIыкIу зырыхэм план хуэгъэувыныр, лIыхъужь щхъэхуэхэм теухуауэ жъэрыIуатэу рассказ зэхалъхьэныр;
- классым щаджа е езыр-езыру щыгъуазэ зызыхуащIа тхыгъэхэм жъэрыIуатэу рецензэ етыныр, езы еджакIуэхэм я Iуэху еплъыкIэр щыгъэбелджылауэ;
- зэреджэ тхылъхэр, хрестоматиехэр, зэрыгъуазэ щIэныгъэ лэжыгъэхэр тэмэму къэгъэсэбэпыныр.

Адыгэ литературэр щегъэджкIэ къэгъэсэбэп хъунуш мы къэкIуэну **Iэмалхэр (методхэр):**

къэпщытэныгъэ, къэIуэтэныгъэ, зэгъэпщэныгъэ, къэхутэныгъэ, прпродуктивнэ, репродуктивнэ, нэгъуэщIэхэри.

Мы къэкIуэну **щытыкIэхэр (формэхэр):** джэгу-зэпеуэ, тест лэжыгъэхэр, щхъэзакъуэ лэжыгъэхэр, къэуIэтэныгъэ, зэпсэлъэныгъэ, къэуIэтыныгъэмрэ зэпсэлъэныгъэмрэ зэгъусэу, нэгъуэщIэхэри

Еджаклуэхэм ягъуэта щлэныгъэр кызырапщытэ щыкълэхэр:

- жьэрылуатэу блэкла темэхэр кьапщытэклэрэ
- щхьэзакъуэ лэжыгъэ ягъэзащлэклэрэ
- тхыгъэ лэжыгъэхэр ятхклэрэ
- тест лэжыгъэхэр ягъэзащлэклэрэ, нэгъуэщлэхэри.

Етхуанэ классым шеджэ еджаклуэм оценкэ зэрыхуагъэу щыкълэхэр:

Жьэрылуатэ жэуапхэм:

«5» ягъэу ядж произведенэм и текстыр тэмэму ищлэмэ икли куууэ кыгурылуэмэ; абы хэт цыхухэм яку дэлъ зэхушытыклэр, я хьэл-щэнхэр, я луэхушлэфэхэр, луэхугъуэхэм зэкълэбыклуэклэр кызырыгъэлъэгъуар икли тхаклуэм кыгъэсэбэпа художественнэ средствэхэм я мыхьэнэр кыгурылуэу тепсэлъыхьмэ; литературэм и теориер ищлэмэ, теориер теухуауэ илэ щлэныгъэр нэсу кыгъэсэбэпмэ; произведенэм и содержанэм щытепсэлъыхьклэ лъэхьэнэм, гъащлэм ирипхыфмэ; и бзэр дахэмэ, кьулеймэ, гъэхуауэ икли зыхищлэу, псыншлагъ мардэм тету кьеджэмэ.

«4» ягъэу ядж произведенэм и текстыр тэмэму ищлэмэ икли кыгурылуэмэ; абы хэт цыхухэм яку дэлъ зэхушытыклэр, я хьэл-щэнхэр, я луэхушлэфэхэр, луэхугъуэхэм зэкълэбыклуэклэр кызырыгъэлъэгъуар икли тхаклуэм кыгъэсэбэпа художественнэ средствэхэм я мыхьэнэр кыгурылуэу тепсэлъыхьмэ; литературэм и теориер ищлэмэ, произведенэр щызэкърихклэ литературэм и теориер кыгъэсэбэлыфмэ; лъэхьэнэм, зэманым епхауэ произведенэр зэкърихыфмэ; и бзэр, кьеджэклэр мылэймэ. Ауэ и жэуапым щыщлэныгъэу зы е тлу нэхьыбэ хэмытмэ.

«3» ягъэу, ядж произведенэр зэрищлэр икли кызырыгурылуэр и жэуапым кьуигъащлэмэ; произведенэм хэт цыхухэм яку дэлъ зэхушытыклэр, я хьэл-щэнхэр, я луэхушлэфэхэр, луэхугъуэхэм я зэхэлъыклэр кызырыгъэлъэгъуар икли тхаклуэм кыгъэсэбэпа художественнэ средствэхэм я мыхьэнэр кызырыгурылуэр кыжилэфмэ; литературэм и теориер ищлэмэ, ауэ произведенэр щызэкърихклэ тэмэму кымыгъэсэбэпымэ; произведенэм и содержанэм щытепсэлъыхьклэ лъэхьэнэм, гъащлэм иримыпхыфмэ; и бзэм, кьеджэклэм щыщлэныгъэ куэд илэмэ; и жэуапым зэкълэбыклуэклэ тэмэм имылэмэ.

«2» ягъэу ядж произведенэм и текстым емыджамэ, содержанэри щлагъуэу имыщлэмэ; литературэм и теориер щыщ гуэрхэри имыщлэмэ; и бзэм, и кьеджэклэм зыкли аразэу укьымыщлэмэ.

Тхыгъэ лэжыгъэхэм:

«5» ягъэу, тхыгъэр зытепсэлъыхьыр тэмэму кыгурылуэмэ икли зэкълэбыклуэу, гурылуэгъуэу, тэмэму кылуэтэжамэ, псалъэухахэр еклуу иухуамэ, псалъэ лей кыыхимыгъэхьамэ, пэжырытхэмклэ зы щыуагъэ флэкл имыщлэмэ, нагъыщэ гъэувыклэмклэ щыуагъэу зы флэкла хэмытмэ.

«4» ягъэу, тхыгъэр зытепсэлъыхьыр тэмэму кыгурылуэмэ икли зэкълэбыклуэу, гурылуэгъуэу, кылуэтэжамэ, стилистическэ щыуагъэу зы – тлу, пэжырытхэмклэ щыуагъэу тлу, нагъыщэ гъэувыклэмклэ щыуагъэу зы – тлу флэкла хэмытмэ.

«3» ягъэу, тхыгъэр зытепсэлъыхьыр мылэйуэ кыгурылуэмэикли кылуэтэжмэ, ауэ кьэлуэтэжыклэм щыуагъэу зы – тлу нэхьыбэ хэмытмэ е и зэкълэбыклуэклэм ныкъусаныгъэ мащлэ флэкл имылэмэ, тхыгъэм хэт стилистическэ щыуагъэхэр щы, пэжырытхэмклэ икли нагъыщэ гъэувыклэмклэ щыуагъэхэр зэхэту блы нэхьыбэ мыхьумэ.

«2» ягъэу, кыызеджар кызырыгурымылуар кыщилуэтэжым кыгъэлъагъуэу щыуагъэ зыбжанэ ищлэмэ, тхыгъэм зэкълэбыклуэныгъэ, зэпхыныгъэ яку имылтамэ, стилистическэ щыуагъэ зыбжанэ хэтмэ, пэжырытхэмклэ, нагъыщэ гъэувыклэмклэ щыуагъэхэр зэхэту блы нэхьыбэ ищлэмэ.

Кызырапщытэ лэжыгъэхэм:

«5» ягъэу орфографическэ щыуагъэ е пунктуационнэ щыуагъэ зы флэкл хэмытмэ.

«4» ягъэу орфографическэ щыуагъэу тлу пунктуационнуиэ щыуагъэу тл у флэкл хэмытмэ е орфографическэ щыуагъэу зы нэхьрэ пунктуационнэ щыуагъэу щы нэхьрэ нэхьыбэ зыхэмыт диктантым.

«3» ягзув шыуагъэхэм я бжыгъэр орфографическэу плЫрэ пунктуационнэу плЫм е орфографическэу шырэ пунктуационнэу тхум щИмыгъуу шытмэ, е офографическэу зыри хэмыту пунктуационнэу блы зыхэтым.

«2» ягъзув орфографическэ шыуагъэр блым, пунктуационнэ шыуагъэр блым щхьэдэхамэ е орфографическэу хырэ пунктуационнэу ирэ, орфографическэу тхурэ пунктуационнэу бгъурэ, орфографическэу ирэ пунктуационнэу хырэ хэтмэ.

III. Учебнэ предметым и зэхэлгыкIэр

№	Разделхэмрэ темэхэмрэ	Сыхьэт
1.	Адыгэ IуэрыIуатэ	4
2.	Kыщокъуэ Алим	1
3.	Акъ Мухьэрбэч	1
4.	Адыгэ джэгуакIуэ- усакиуэхэр	1
5.	Цагъуэ Нурий	1
6.	Бештокъуэ Хьэбас	1
7.	Уэхьутэ Абдулыхь	1
8.	Къашыргъэ ХьэпащIэ	1
9.	Кулиев Къайсын	1
10.	KIуащ БетIал	1
11.	Журт Биберд	1
12.	Хьэнфэн Алим	1
13.	Щомахуэ Амырхъан	1
14.	Къагъырмэс Борис	1
15.	Басня	1
16.	ЩоджнцIыкIу Алий	1
17.	БакIуу Марие	1
18.	Гъэунэ Борис	1
19.	Тхьэгъэзит Зубер	1
20.	Проект	1
21.	Тест лэжыгъэ	2
22.	Б/З.	4
23.	Вн/къ.	2
Псори		34

Адыгэ литературэр щегъаджэкиэ къэбгъэсэбэп хьунущ мы къэкIуэну Iэмалхэр (методхэр):

-къэхутэныгъэ,
 -проектнэ,
 -зэгурыIуэныгъэ,
 -продуктивнэ,
 -репродуктивнэ,
 -проблемнэ егъэдженыгъэ,
 -еджакIуэхэм къазэрыщыху,
 -экскурс, нэгъуэщIэхэри:

Мы къэкIуэну шытыкIэхэр (формэхэр):

-щхьэзакъуэ лэжыгъэхэр,
 -къэIуэтэныгъэ,
 -зэпсэльэныгъэ,
 -къэIуэтэныгъэмрэ зэпсэльэныгъэмрэ зэгъусэу, нэгъуэщIэхэри

ЕджакIуэхэм ягъуэта щIэныгъэр къызэрапщытэ щIыкIэхэр:

- жьэрыIуатэу блэкла темэхэр къапщытэкирэ,
 - тхыгъэ лэжыгъэхэр ятхкирэ,
 -тест лэжыгъэхэр ягъэзащIэкирэ,
 -художественнэ тхыгъэр зэпкърахкирэ, нэгъуэщIэхэри.

Егъэджэныр зэрызэхэлымрэ кыызэщIиубыдэмрэ	Нэхыщхьэу ягъуэтын хуей щIэныгъэмрэ есэныгъэмрэ
1.Хэзыгъэгъуазэ. Литературэр гъуазджэм и зы пкыыгъуэу зэрыщытыр.	ЕджакIуэхэм я гупсысэм,зэхэщIыкIым зегъэужьын,псалъэкIэ тэмэм ящIэн,дахагъэр зищIысыр кьагурыIуэн.
2.Адыгэ IуэрыIуатэ. Абы и пкыыгъуэхэр. IуэрыIуатэкIэ зэджемрэ,абы и пкыыгъуэхэмрэ.	Таурыхъхэр,нэгъуэщIу мы жанрым зэреджэхэр- псысэ,щыпсэ.
«Бажэ хеящIэ.» Таурыхъыр зытеухуа Iуэхугъуэр.	Таурыхъым дызыхуиушийр: фIы кыпхуэзыщIэм фIыуэ ухушытыжыныр; зэгур фIы кыпхуэзыщIам ухуэмеиж хъуа щхъэкIэ, лей емыхыжыныр, сыт щыгъуи захуэм и тельхъэу шытыныр.
«Джэду хъэжы» Таурыхъыр зытеухуар.	Псэушхъэхэм ятеухуами, цIыхухэм я гъащIэм ещхъу абыхэм кьахэщыжыр.
«ПкIауэ.» Таурыхъым и зэхэлъыкIэр.	Зэш трагъэууэ цIыхум и Iэмалшыгъэхэм зрагъэужьу зэрыщытар.
«Къэблэжьар лъапIэщ.» Таурыхъым и сюжетымрэ лIыхъужь нэхыщхъэ хэтымрэ.	Лэжыгъэм цIыхур зэхэщIыкI иIэу зэригъасэр.
«Иныжъым и къан.» Таурыхъым и зэхэлъыкIэмрэ къэIуэтэкIэм хэлъ хъэдэмэтагъхэмрэ.	ЦIыхубэ таурыхъхэр; таурыхъ лIэужьыгъуэхэр.
Псалъэжъхэр. Къуажэхъхэр. Къуажэхъхэм, псалъэжъхэм я тематикэр.	Хъыбар гъэщIэгъуэн зиIэ псалъэжъхэр. Къуажэхъхэм сабийм и зэхэщIыкIым зэрызигъэужьыр.
ПсынщIэрыпсалъэхэр. Ахэр зищIысыр.	Анэдэлъхубзэр фIыуэ пщIэнымкI, ар бгъэбзэрэбзэфу ушытынымкIэ мы IуэрыIуатэ лIэужьыгъуэм мыхъэнэуэ иIэр.
КIыщокъуэ А.П. УсакIуэм теухуа псалъэ. «Елбэздыкъуэ.»Литературнэ псысэ. Елбэздыкъуэ и образыр.	Лъэпкъым и зэхэщIыкIыр, и Iуэху еплъыкIэр, и хъэл-щэн нэхыфIхэр Елбэздыкъуэ и образыр. Литературнэ псысэкIэ зэджер.
Акъ М.У. УсакIуэм теухуа псалъэ. «Маргъын и шабзэ.» Зытеухуар.Образхэр.	Пэжагъыр,цIыхугъэр мыхъумыщIагъэхэм текIуэныр хъыбархэм зэранэщэнэр,ар зэпхар. ЦIыхум и насыпыр езыр-езыру кызырэмыкIуэр, ар ерыщагъэрэ лIыгъэкIэ къэхъын зэрыхуейр тхыгъэм кызырэыхэщыр.
Адыгэ джэгъуакIуэ-усакIуэхэр. Абыхэм лъэпкъ литературэр зэфIэувэнымкIэ ягъэзэщIа лэжыгъэр. ПашIэ Б.М.УсакIуэм теухуа псалъэ. «Бэлыхъ зимыIэр захуагъэщ.»	ДжэгъуакIуэ-усакIуэхэм я тхыгъэхэм цIыхумрэ щIыуэпсымрэ зэрызэпыщIар кызырэыхэщыр, дыкъэзыухъуреихъ дунейм тэмэму хушытын зэрыхуейм дызэрыхураджер. Гугъэр адэщIэиныфIу цIыхум кызырэдыгъуэгурыкIуэр усэм кызырэыщыгъэлъэгъуар.
Уэхъутэ А.Н.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Дудакъ.» Рассказым дызыхуриджэр.	ЦIыхум хэлъ гуапагъэр, гушIэгъур къуалэбзухэми зэрызэхащIэр. Рассказ жанрыр,Усэмрэ прозэмрэ зэрызэщхъэщыкIыр.

Цагъуэ Н.А.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Уэсыр сытым кыхэкIрэ?» -зытеухуар.	Тхыгъэр расказ тхыгъэ лIэужьыгъуэ щIыхыхьэр.
Бештокъуэ Хь.Къ.УсакIуэ теухуа псалъэ. «Уэсым и гъуэгуанэ.» -зытеухуар.	Усэм и гъэпсыкIэр.
Мечиев К.Б. УсакIуэм теухуа псалъэ.	Хэку зауэшхуэр ди сэлэтхэм я текIуэныгъэкIэ «Си къуэм папщIэ» усэм и гупсысэ нэхьыщхьэр.
Къашыргъэ Хь.Хь. ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Зы жэщ» расказыр зытеухуар. Анэм и образыр.	Тхыгъэм и гупсысэ нэхьыщхьэр, художественнэ гъэпсыкIэр.
Кулиев Къ.Ш. УсакIуэм теухуа псалъэ. «Анэ» тхыгъэр зытеухуар.	Ущииныгъэ, гъэсэныгъэ мыхьэнэуэ тхыгъэм иIэр.
КIуащ Б.И.УсакIуэм теухуа псалъэ. «Си гъусэщ.»-зытеухуар.	ЕджакIуэм ныбжьэгъу пэж тхылбыр хуэхъунымкIэ усэм иIэ мыхьэнэр. Зэгъэпцэныгъэ,къэгъэпсэуныгъэ художественнэ Iэмалхэр.
Журт Б.Къу. ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Адэ лъапсэжъ.» Хьэжсуф и образыр.	РассказымкIэ авторым кыджиIэну зыхуейр.
Хьэнфэн А.М.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Мывэ къуэлэн цыкIу.» Къуажэ фызыжхэм я образхэр.	Рассказым и гъэпсыкIэр.
Щомахуэ А.Къ. УсакIуэм теухуа псалъэ. «Зэраншу.»	Усэм и гъэпсыкIэр.Ауанымрэ гушыIэмрэ.
Къэгъырмэс Б.Хь.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Псори зыщIэ Болэт.», «Хьэдзыгъуанэмрэ бжьэмрэ», «Укызырэынэжыну зыщI.»	Болэт и хьэл-щэнхэр.Басняхэм кыхэщ цIыху хьэл-щэнхэр.
ЩоджэнцIыкIу А.И. УсакIуэм теухуа псалъэ. «Май». Гъэм и дахагъымрэ лъахэм и зыужьыныгъэмрэ кызырэыхэщыр.	Усэм и гъэпсыкIэр, бзэр.
БакIуу М.И.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Щакхъуэ»-зытеухуар.	Ерыскъым пщIэ зэрыхуэщIын хуейр. Рассказым и гъэпсыкIэр, и бзэр. Диалогымрэ монологымрэ.
Гъэунэ Б.Хь.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Уэ къэкIуэж закъуэ, папэ» рассказым кыщыгъэлъэгъуар.	Рассказым и гъэпсыкIэр, бзэр. Эпитетыр , абы и къэгъэсэбэпыкIэр.
Гъубжокъуэ Л.М.ТхакIуэм теухуа псалъэ. «Бжъэ къэпщIахэр»-зытеухуар.	Рассказым и гупсысэ нэхьыщхьэр, хэль ущие дахэр. Литературнэ лIыхъужьым теухуауэ.
Тхьэгъэзит З.М.УсакIуэм теухуа псалъэ. «Гуапагъэ.»-усэмкIэ «фIы щIэн» къалэн лъапIэм кызырэыхуриджэр.	Усэм и гъэпсыкIэр, бзэр.

IV. Календарно –тематическэ план

№	Темэ	Сыхыэт бжыгъэ	Зэман	
			щекӀуэкӀынур	щекӀуэкӀар
1.	Литературэр гъуазджэм и зы пкыгъуэу, абы гъащӀэр кыигъэлыагъуэу зэрыщытыр. ӀуэрыӀуатэкӀэ зэджэмрэ абы и пкыгъухэмрэ. Цыхур гъэсэнымкӀэ ӀуэрыӀуатэм и зэфӀэкӀыр.	1	07.09	
2.	«Бажэ хеящӀэ», «Дзыгъуэхэм я хейр джэдум зэрищӀар» таурыхъхэм дызыхуаушийр , цыхухэм я гъащӀэм ещхъу абыхэм къахэщыжхэр.	1	14.09	
3.	КлассщӀыб еджэныгъэ «Къарэ лъакъуищ» псысэр.	1	21.09	
4.	Лэжыгъэм цыхур зэхэщӀыкӀ иӀэу зэригъасэр « Къэблэжъар лъаӀэщ» таурыхъым кызыэрыгъэлыэгъуа щӀыкӀэр. «Иныжъым и къан»таурыхъым и зэхэлъыкӀэмрэ къэӀуэтэкӀэм хэль хьэлэмэтагъымрэ	1	28.09	
5.	Къуажэхь джэгукӀэр, езы псалъэр кыщӀежъар,а ӀуэрыӀуатэ лӀэужыгъуэм сабийм и зэхэщӀыкӀым хэхъуэнымкӀэ мыхьэнэу иӀэр. Псалъэжъхэм я тематикэм гъащӀэм и лъэныкъуэ псори кызыэрызэщӀиубыдэр.		05.10	
6.	Б/з. Сочиненэм хуэгъэхьэзырын «Сэ сигу ирихъа псысэр»	1	12.10	
7.	Б/з. Сочиненэ тхын.«Сэ сигу ирихъа псысэр»	1	19.10	
8.	Тест лэжыгъэ.	1	26.10	
9.	Кыщокъуэ Алим «Елбэздыкъуэ» псысэм зэшхэм я къэрэбгъагъэмрэ Елбэздыкъуэ иӀэ лӀыгъэмрэ кызыэрыщыгъэлыэгъуар. Литературэм и теорие.	1	09.11	
10.	ПашӀэ Бэчмырэ и «Бэлыхь зимыӀэр захуагъэщ»усэм дыкызыхуриджэр	1	16.11	
11.	Цагъуэ Нурий . «Уэсыр сытым кыыхэкӀрэ?» рассказым кыщыӀэта Ӏуэхугъуэ нэхьыщхьэхэр	1	23.11	
12.	Бештокъуэ Хьэбас. «Уэсым и гъуэгуанэ» тхыгъэхэм и гупсысэ нэхьыщхьэр	1	30.11	
13.	Б/З.Сочиненэм зыхуэгъэхьэзырын «ЩӀымахуэм и теплъэгъуэхэр».	1	07.12	
14.	Б/З. Сочиненэр егъэтхын « ЩӀымахуэм и теплъэгъуэхэр»	1	14.12	
15.	Мечиев К.Б. теухуа псалъэ,и лъэккыим и щхьэхуитыныгъэм щӀэбэну къуэм зэрихьэ лӀыгъэр «Си къуэм папщӀэ» усэм кызыэрыщыгъэлыэгъуар.	1	23.12	
16.	Уэхъутэ Абдулыхь. Дыкъэзыхуьуреихь дунейр хуэсакъу хъумэн зэрыхуейм «Дудакъ» рассказым дыкызыэрыхуриджэр.	1	13.01	
17.	КъашыргъэХьэпащӀэ. «Зы жэщ» рассказым Хэку зауэшхуэм и зэман хэльэр кызыэрыщыгъэлыэгъуэ-жар. Литературэм и теорие.	1	18.01	

18.	Кулиев Къайсын теухуа псалгъэ . Анэм и быным хуиІэ лъагъуныгъэр, хуэмыпшыныжын къалэн абы зэрыхуищІэр «Анэ» усэм къызэрыхэщыжыр.	1	25.01	
19.	Б/З. «Анэр нэм хуэдэщ» сочиненэм хуэгъэхъэзырын.	1	01.02	
20.	Б.З.«Анэр нэм хуэдэщ» сочиненэр егъэтхын.	1	08.02	
21.	КІуащ БетІал. Тхылъым къалэн зэхуэмыдэу цІыхум хуищІэр «Си гъусэщ» усэм къызэрыщыгъэлыгъуар.Литературэм и терие. Усэм и нэщэнэ нэхъыщхьэхэр. Зэгъэпщэныгъэ. Къэгъэпсэуныгъэ	1	15.02	
22.	Журт Биберд. Зауэм и бэлыхьыр «Адэ лъапсэжъ» рассказым къызэрыхэщыжыр. Тест лэжыгъэ	1	22.02	
23.	Хьэнфэн Алим «Мывэ къуэлэн цІыкІу» рассказым кыыхэщыж образхэр	1	25.02	
24.	Щомахуэ Амырхъан, «Зэраншу» ауан усэр зэрытехуар. Литературэм и теорие.	1	01.03	
25.	Къагъырмэс Борис. Иджырей еджакІуэхэм я гъащІэр, я ІуэхущІафэхэр, зэхэщІыкІ- гупсысэхэр «Псори зыщІэ Болэт» рассказым къызэрыщыгъэлыгъуар	1	08.03	
26.	ЩоджэнцІыкІу Алий. Гъэм и дахэгъуэ лъэхэнэр «Май» усэм къызэрыщыгъэлыгъуар.	1	15.03	
27.	БакІуу Марие. Ерыскъым пщІэ зэрыхуэщІын хуейр рассказым и гупсысэ нэхъыщхьэу зэрыщытыр Проект	1	05.04	
28.	Гъэунэ Борис. Зауэм кыммыкІыжа и адэм сабийм хуиІэ лъагъуныгъэм и кууагъыр «Уэ къэкІуэж закъуэ, папэ!» рассказым къызэрыхэщыр	1	12.04	
29.	Зауэ нэужь илгъэхэм цІыхухэм я псэукІар тхыгъэм къызэрыхэщыр. Литературэм и теорие . Эпитетыр	1	19.04	
30.	Б/З. Сочиненэм «Дыхуейкъым дэ зэи зауэ» зыхуэгъэхъэзырын	1	26.04	
31.	Б/З. Сочиненэр егъэтхын «Дыхуейкъым дэ зэи зауэ»	1	29.04	
32.	Гъубжокъуэ Лиуан. Сабийхэр лэжыгъэм ЩІэпІыкІыныр, ар фІуэ ялъагъуу къэгъэтэджныр « Бжъэ къэпщІахэр» рассказым къызэрыщыгъэлыгъуар	1	03.05	
33.	КлассцІыб къеджэныгъэ. Ныбжыгъугъэм, цІыхугъэм, гуапагъэм теухуа усэхэм, хьыбархэм еджэн.	1	10.05	
34.	Джэдгъэф Борис и «Си анэбзэ,си адыгэбзэ», «Адэжъ щІыналгъэ» усэхэм дыккызыхуриджэр. Тест лэжыгъэ гъэ псом дыэджа тхыгъэхэмкІэ	1	24.05	

V. Литературэ

Еджакүэхэр зэреджэну пособиер, къагъэсэбэныпхъэ тетрадыр.

1. Багъ Н. А., Балэ Л. Ф. Агьрбэ З. Т. Адыгэ литературэ. 5 класс Налшык, «Эльбрус» 2014.
2. Ержыб А. Къу., Хъэщыкъуей А. Хъ. Шэрджэс тхакIуэхэм я тхыгъэхэр курыт школым зэрыщегъэджыпхъэр. Налшык, 1987.
3. Ержыб А. Къу. Усэхэр, хъыбархэр, псысэхэр: дерсхэм къыдэкIуэу къызэджапхъэ тхыгъэхэр, Налшык, 1992.

ЕгъэджакIуэм къыгъэсэбэныпхъэ методическэ лэжыгъэхэмрэ пособиэхэмрэ.

1. Ержыб А. Къу. Адыгэ литературэ урокхэр 5-нэ классым. Налшык, 1993, 2007.
2. Ержыб А. Къу. Дерсхэм къыдэкIуэу къызэджапхъэ тхыгъэхэр зэрыт пособие, 5–8-нэ классхэм папщIэ. Налшык, 1997.
3. Ержыб А. Къу., Хъэщыкъуей А. Хъ. Шэрджэс тхакIуэхэм я тхыгъэхэр курыт школым зэрыщегъэджыпхъэр. Налшык, 1987.

ДэIэпыкъуэгъу хъу литературэхэр, егъэджакIуэм папщIэ:

1. Ержыб А. Къу. Усэхэр, хъыбархэр, псысэхэр: дерсхэм къыдэкIуэу къызэджапхъэ тхыгъэхэр, Налшык, 1992
2. ПщыхъэщIэ Л. И., ТIымыжъ Хъ Т. Хъэрыпыбзэм къыхэкIыу адыгэбзэм къыхыхъа псалъэхэр. Налшык, 2006.

ЕджакIуэхэм папщIэ:

1. ХъэкIуащэ А. Хъ. Къэбэрдей IуэрыIуатэм и хрестоматие. Налшык, 1988.
1. ХъэкIуащэ А. Хъ. Адыгэ IуэрыIуатэ (еджакIуэхэм папщIэ). Налшык, 1992.
2. ХъэкIуащэ А. Хъ. Къэбэрдей IуэрыIуатэм и хрестоматие. Налшык, 1988.
3. ХъэкIуащэ А. Хъ. Адыгэ IуэрыIуатэ (еджакIуэхэм папщIэ). Налшык, 1992.

1. Адыгэбзэ псалъалъэ. Москва, 1999.
2. Адыгэбзэ фразеологизмэхэм я псалъалъэ. Налшык, 2001.
3. Молэмусэ Хъ. Т. Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ (щыпсэу) къуалэбзухэр. Налшык, 1967.
4. Пщыбий И. Хъ., Сэкий Н. Я. Адыгэбзэм и синонимхэм я псалъалъэ кIэщI. Черкесск, 1971.
5. Урыс Хъ. Щ., Зэхъуэхъу Л. Хъ. Адыгэбзэм и орфографическэ псалъалъэ. Налшык, 1982.
6. ХъэкIун Б. И. Адыгэ къэкIыгъэцIэхэр. Налшык, 1992.
7. ЩхъэщэмыщI Хъ. Хъ. АдыгэцIэ зиIэ псэущхъэхэр. Налшык, 1998.
8. Щхъэгъэпсо С. Хъ., Слон Л. Хъ. КъэкIыгъэхэм я адыгэцIэхэр. Налшык, 1994.

Интернет – ресурсхэр:

9. <http://school.edu.ru>
10. <http://www.kop.ru>
11. <http://www.edu.ru/www.erudit.com.ru>
12. <http://www.allmath.ru>
13. <http://www.uchportal.ru/> 25-1-3504// учительский портал
14. <http://www/exponent.ru/edukat/systemat/> методические разработки

15. [http://www/ solnet/ru](http://www.solnet.ru)

16. <http://scool.tdu.ru/коллекция> ЦОР

**ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ**

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат 603332450510203670830559428146817986133868575785

Владелец Шауцукова Галина Алексеевна

Действителен с 11.04.2022 по 11.04.2023